

С. Р. Андрусьєв

студент IV курсу ОР Бакалавр

Спеціальність **Н5 «Водні біоресурси та аквакультура»**

науковий керівник: **І. В. Катинська**

канд.геогр.наук, доцент кафедри водних біоресурсів та аквакультури

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗВЕДЕННЯ РАВЛИКІВ: АНАЛІЗ РИНКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження: У контексті глобального потепління та зростаючого попиту на екологічно чисту продукцію аквакультура набуває особливої важливості як напрям сталого розвитку сільського господарства. Розведення водних равликів, зокрема прісноводних видів (*Ampullaria*, *Pomacea*, *Viviparus*), хоча й залишається маловивченим в Україні, має значний потенціал завдяки високій біологічній продуктивності, невибагливості до умов утримання та широкому спектру застосування в харчовій, фармацевтичній і косметичній промисловості [1-4].

Попри домінування наземних видів у вітчизняному равликовому бізнесі, світовий досвід демонструє перспективність вирощування водних равликів як джерела продукції з високою доданою вартістю. З огляду на потребу в нових напрямках нішевого виробництва, підтримку малого фермерства та ефективне використання водних біоресурсів, розвиток цього напрямку є актуальним і стратегічно доцільним для української аквакультури [1, 3, 5].

Мета роботи: оцінка економічної ефективності розведення водних равликів у контексті українського ринку, аналіз поточного стану галузі та визначення перспектив її розвитку.

Результати досліджень та їх аналіз: До водних біоресурсів належать представники прісноводних равликів, зокрема такі роди як *Viviparus*, *Planorbarius*, *Ampullaria* та *Pomacea*. В Україні найбільший інтерес для комерційного розведення становлять види *Viviparus viviparus* (звичайний ставковик) та *Ampullaria suprina*, які відзначаються високою плодовитістю, швидкими темпами росту та адаптивністю до умов штучних водойм [2].

Прісноводні равлики є джерелом легкозасвоюваного білка, кальцію, а також використовуються у фармакології, косметології та акваріумній індустрії. Їхня біологічна пластичність дозволяє ефективно вирощувати їх у басейнах, ставках, рециркуляційних системах водопостачання (RAS)

тощо [3].

Український ринок розведення равликів переважно орієнтований на наземні види (*Helix aspersa*), тоді як прісноводні равлики представлені переважно на локальному рівні. За даними Державного агентства рибного господарства України, обсяги офіційного виробництва водних равликів становлять менше 1% від загального обсягу аквакультурної продукції [1]. Серед основних напрямів реалізації – ресторанна індустрія, експорт до Азії, виробництво кормів і декоративне використання (рис.1).

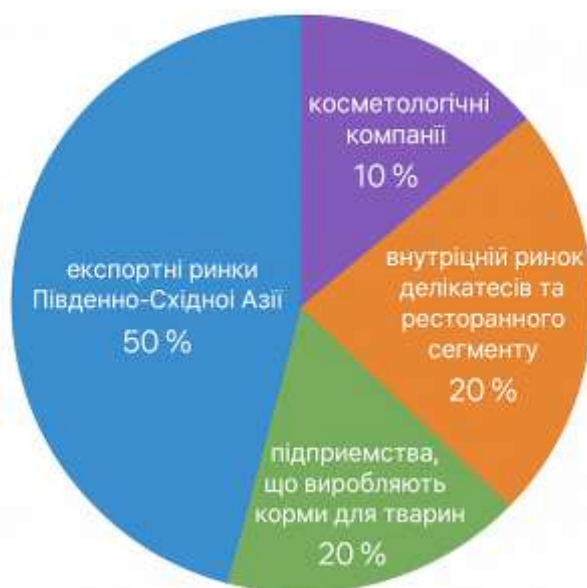

Рисунок 1 – Структура основних споживачів продукції за сегментами ринку

У 2023-2024 рр. спостерігалось зростання зацікавленості в дрібному фермерському вирощуванні равликів у Центральній і Західній Україні. Це пов'язано зі зростанням популярності нішевої продукції та відносно низьким порогом входу в бізнес [3].

В ході дослідження для оцінки економічної ефективності було розглянуто умовне фермерське господарство з розведення прісноводного ставковика на площі 0,1 га (10 соток) штучної водойми. У процесі функціонування такого господарства передбачаються основні витрати, зокрема на створення та облаштування водойми, закупівлю маточного стада, забезпечення кормової бази, оплату праці персоналу, а також проведення лабораторних досліджень і ветеринарний супровід (табл. 1).

Таким чином, після врахування усіх основних витрат можна перейти до аналізу потенційних доходів господарства. Аналіз показує, що господарство має потенціал для стабільного прибутку завдяки кільком джерелам доходу. Основний дохід забезпечує реалізація товарних равликів, а сезонний продаж ікри або молодняка та додаткові послуги, такі як екскурсії та еко-туризм підвищують загальну рентабельність. (табл. 2).

На основі розрахованих показників можна зробити висновок про достатньо високу економічну ефективність розведення прісноводного ставковика у фермерському господарстві. Рівень рентабельності становить приблизно 30-35%, що свідчить про хороше співвідношення між витратами та доходами і вказує на перспективність такого виду діяльності. Термін окупності проєкту становить 2-2,5 роки, тобто вже після цього періоду інвестовані кошти повністю повертаються, і підприємство починає приносити чистий прибуток. При виході на стабільне виробництво прогнозований щорічний прибуток становить близько 40-50 тисяч гривень. Варто також зазначити, що прибутковість може значно зростати залежно від обраної моделі реалізації продукції: продаж живих равликів, їхня переробка, заморожування або реалізація ікри – усе це відкриває додаткові можливості для підвищення доходу та розширення ринку збуту [2, 3].

Таблиця 1 – Основні витрати

№ з/п	Стаття витрат	Сума, грн	Періодичність
1	Закупівля маточного стада (1000 особин)	20 000 грн	одноразово
2	Спорудження водойми або ставка (з фільтрацією)	80 000 грн	одне
3	Кормова база (рослинна та комбікорм)	15 000 грн/рік	щорічно
4	Заробітна плата обслуговуючого персоналу (1 особа)	60 000 грн/рік	щорічно
5	Лабораторні дослідження та ветеринарний супровід	10 000 грн/рік	щорічно
Разом (перший рік)		185000 грн	

Таблиця 2 – Очікувані доходи

№ з/п	Джерело доходу	Сума, грн	Примітки
1	Реалізація товарних равликів (5 тис. особин на рік)	125 000 грн (за сер. ціни 25 грн/од.)	щорічно
2	Реалізація ікри або молодняка	до 3000 грн/тиждень	у сезон (до 12-15 тижнів)
3	Додаткові послуги (екскурсії, еко-туризм)	до 20 000 грн/рік	щорічно
Разом (потенційно)		до 190 000 грн	

Попри позитивні економічні показники та потенційно високий прибуток, галузь розведення прісноводних ставковиків стикається з низкою системних проблем і викликів, які суттєво впливають на її подальший розвиток. Розширення фермерських господарств і вихід на ширший ринок гальмується через низький рівень державної підтримки – відсутні спеціалізовані програми фінансування чи дотації, спрямовані саме на підтримку аквакультури дрібних молюсків. Це змушує підприємців покладатися виключно на власні ресурси або шукати альтернативне фінансування, що може уповільнювати розвиток бізнесу на початкових етапах.

Крім того, в Україні наразі недостатньо врегульоване нормативно-правове поле, яке б чітко класифікувало водних равликів як об'єкт водних біоресурсів. Така правова невизначеність ускладнює процедури реєстрації господарств, ліцензування діяльності, а також доступ до водойм. Ще одним бар'єром є низька обізнаність споживачів: багато хто не знає про харчову цінність, екологічну чистоту та користь продукції з равликів, що уповільнює зростання попиту на внутрішньому ринку. До того ж, фермери часто стикаються з труднощами в організації стабільного каналу збуту, особливо коли йдеться про дрібних виробників без доступу до великих торгових мереж або ринків збуту за кордоном.

Окрему увагу слід звернути на екологічні ризики. У разі недотримання біобезпеки та методичних рекомендацій існує небезпека внесення інвазивних видів, які можуть порушити екологічну рівновагу у природних водоймах.

Особливо це стосується неавтентичних або гібридних форм, які активно розмножуються і можуть витіснити місцеві види. Тому розвиток галузі має супроводжуватись не лише економічними стимулами, а й науковим супроводом та екологічним моніторингом [1, 3].

Отже, попри наявні проблеми, галузь розведення прісноводних водних равликів в Україні має значні перспективи для подальшого зростання і професіоналізації. Сприятливі природно-кліматичні умови, велика кількість наявних природних та штучних водойм, особливо в південних і центральних регіонах країни, створюють ідеальні передумови для вирощування молюсків у промислових масштабах. Крім того, останніми роками спостерігається підвищений інтерес інвесторів до нішевих і екологічно орієнтованих напрямів агробізнесу, зокрема до аквакультури, що відкриває нові можливості для залучення приватного капіталу та міжнародних грантових програм [5].

Україна має також стратегічну перевагу з точки зору географічного розташування, що дає змогу ефективно експортувати продукцію до країн Європейського Союзу та Азії, де попит на равликову ікру та філе зростає щороку. Проте для повноцінного розвитку галузі необхідно реалізувати низку системних заходів. Серед них – впровадження державної підтримки у вигляді грантів, пільгового кредитування чи програм співфінансування для малого фермерства. Це допоможе компенсувати початкові інвестиційні витрати та зменшити фінансові ризики.

Не менш важливою є розробка чітких технічних регламентів і стандартів для господарств, що вирощують водних равликів, аби забезпечити якість продукції та її відповідність вимогам внутрішнього і міжнародного ринку. Стимулювання кооперації між дрібними виробниками сприятиме формуванню кластерних об'єднань, спільному використанню інфраструктури, зниженню витрат на логістику та покращенню збуту. Також перспективним є створення навчальних центрів та консультаційних служб, які б поширювали сучасні технології вирощування та догляду за прісноводними равликами, підвищували кваліфікацію фермерів і сприяли інноваційному розвитку галузі в цілому [1, 4].

Висновки:

1. Економічна доцільність: Розведення прісноводних водних равликів є фінансово життєздатною моделлю аграрного бізнесу з рентабельністю на

рівні 30-35% і строком окупності інвестицій у межах 2-2,5 років, що підтверджує ефективність такого напрямку для малих і середніх фермерських господарств.

2. Ресурсна база: Україна має значні природно-кліматичні передумови для розвитку аквакультури дрібних моллюсків – наявність великої кількості водойм, сприятливий клімат та відносно невисока вартість вхідних ресурсів створюють конкурентні переваги для галузі.

3. Соціально-екологічна роль: Окрім прибутковості, равликова ферма виконує важливу функцію збереження біорізноманіття, підтримання екологічного балансу водойм та сприяє розвитку сільських територій через створення нових робочих місць і залучення місцевих громад.

4. Проблеми галузі: Подальший розвиток стримується низкою викликів, зокрема відсутністю державних програм підтримки, нормативно-правової невизначеності, слабкою споживчою поінформованістю та екологічними ризиками, пов'язаними з розведенням інвазивних видів.

5. Необхідні умови для зростання: Для формування конкурентоспроможної равликової аквакультури в Україні необхідна державна підтримка у формі грантів, пільгового кредитування, технічних стандартів, розвиток освітніх ініціатив та стимулювання кооперації між виробниками з метою виходу на внутрішні та зовнішні ринки.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Державне агентство рибного господарства України. Звіт про стан розвитку аквакультури. 2023. Retrieved from <https://darg.gov.ua/>
2. Гордієнко С. В. Основи аквакультури: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2021. 264 с.
3. Коваль О. М. Розведення моллюсків у водоймах України: можливості та загрози // Аграрна економіка, 2022, №3. С. 98-104.
4. FAO. The State of World Fisheries and Aquaculture 2022. Rome: FAO, 2022. Retrieved from <https://www.fao.org/>
5. Popovic, Z., & Radulovic, S. (2021). Freshwater snails as a sustainable aquaculture species: review of potentials and constraints. Aquaculture Reports, 20, 100749.